

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Kulttuuriperintöstrategian luominen Suomeen on valtavan tärkeä teko. Pääosin strategia on erittäin hyvä. Arvostamme kulttuuriperinnön itseisarvon korostamista sekä kestäväen kehityksen painotusta ja vähemmistöjen oikeuksien huomioimista intersektionaalisuuden käsitteen kautta strategiaesityksessä.

Vaikka aineellisen kulttuuriperinnön säilyttäminen on tärkeää, strategiassa korostuu nyt erityisesti rakennuksiin sitoutunut kulttuuriperintö. Toivoisimme, että strategiassa huomioitaisiin enemmän aineettoman kulttuuriperinnön sekä ajassamme syntyvän kulttuuriperinnön säilyttäminen. Nykykulttuuria ja tulevaa kulttuuria pitää säilyttää myös kulttuuriperintönä tulevaisuudessa. Lisäksi strategiassa voitaisiin huomioida vielä tarkemmin aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvät haasteet ja kipukohdat. Pidämme tärkeänä myös kulttuuriperinnön tarkastelemista alueellisesta näkökulmasta aiempaa paremmin.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Tiedeyhteisön näkökulmasta pidämme hyvänä, että yliopistojen ja tutkijoiden rooli kulttuuriperinnön säilyttämisessä ja tiedon jakamisessa on huomioitu. Painopiste on nyt paljolti tiedeyhteisön velvollisuuksissa, joiden toteuttaminen kuitenkin edellyttää merkittäviä resursseja. Pidämme tärkeänä, että yliopistojen osalta strategiaan kirjatuille tavoitteille varmistetaan jatkossa riittävät resurssit.

Yliopistokirjastojen merkitys kulttuuriperinnön säilyttämisessä on valtava, ja toivoisimme sen huomioimista strategiassa muutenkin kuin osittaisen vapaakappaleoikeuden osalta (s. 15). Esimerkiksi Oulun yliopiston kirjasto on kantanut suurta vastuuta kulttuuriperinnön säilyttämisestä – myös taloudellisesti – ja ottanut vastaan merkittävän määrän vapaakappaleaineistoa vuosien

saatossa. Vain Kansalliskirjasto saa Opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta vapaakappaleaineiston hoitoon ja säilyttämiseen, kun taas yliopistokirjastot vastaavat itse omista kustannuksistaan ilman OKM:n tukea.

Luvun 3.1 osalta ehdotamme, että kohta ”Kansalliskirjasto vastaa muun muassa Suomessa julkaistun ja Suomea koskevan julkaistun kulttuuriperinnön tallentamisesta ja välittämisestä sekä Finna-palvelusta” muotoiltaisiin uudelleen seuraavasti: ”Kansalliskirjasto vastaa muun muassa Suomessa julkaistun ja Suomea koskevan julkaistun kulttuuriperinnön tallettamisesta ja välittämisestä yhdessä viiden muun yliopistokirjaston kanssa sekä Finna-palvelusta yhdessä lukuisien kulttuuri- ja korkeakoulualan toimijoiden kanssa.”

Kommenttinne lukuun 5.1

On hyvä, että kulttuurialan toimijoiden ja tiedeyhteisön merkitys tietämyksen jakajina kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta huomioidaan luvussa. Tämä on tärkeä tavoite, joka vaatii kuitenkin resursseja kulttuurialan toimijoilta ja tiedeyhteisöltä.

Kommenttinne lukuun 5.2

On hyvä, että kulttuuriperintöarvojen tarjoamien ratkaisujen merkitys ilmastonmuutoksen torjumiselle on otettu huomioon. Kokonaisvaltainen kulttuurinen muutos on äärimmäisen tärkeä mutta samalla vaikea tavoite. Hoidettavien kohteiden lisäämistä ja alueellista tasapuolistamista tulisi edistää, sillä tällä hetkellä Museoviraston koordinoima hoitotoiminta on painottunut hyvin tiiviisti ruuhka-Suomeen.

Kommenttinne lukuun 5.3

On hyvä ja tärkeää, että kulttuuriperinnön tutkimuksen monitieteisyys ja kansainvälisyys on huomioitu. Pidämme tähän liittyviä toimenpidelinjauksia hyvin tärkeinä. Toivomme, että luvussa huomioitaisiin, miten tärkeää muiden toimialojen on tunnistaa kulttuuriperintöalan toimijoiden potentiaali ja aiempaa aktiivisemmin osallistuttaa ja integroida näitä keskusteluun. On hyvä, että strategiassa on huomioitu kulttuuriperintöalan tutkijoiden merkitys luotettavan tiedon tuomisessa kaikkien saataville, jotta myös nykytilanteen taustalla olevia ilmiöitä voidaan ymmärtää.

Pidämme hyvänä, että luvussa on mainittu digitaalisen pitkäaikaissäilytyksen turvaaminen, joka ei ole vielä aukotonta. Digitaalinen aineisto voi tuhoutua esimerkiksi suuren elektromagneettisen pulssin kautta ja vain painetussa muodossa oleva aineisto säästyä – vaaroja on monitahoisia. On hyvä, että digitaalisen tiedon ja tekoälyn merkitys on nostettu esille strategiassa.

Pidämme tärkeänä, että strategiassa tunnistetaan vaaratekijät, joita kulttuuriperintöön liittyy nationalismiin ja kulttuurisen omimisen kautta. Kulttuuriperinnön moniulotteisuutta voisi tältä osin korostaa lisää.

Kommenttinne lukuun 5.4

Luvussa mainittu kulttuurialojen bruttokansantuotteen osuus (s. 42-43) kuulostaa vähäiseltä. Onko siinä huomioitu vain kulttuurialojen suora vaikutus eikä välillisiä vaikutuksia, joita sillä on varmasti paljon enemmän? Tässäkin tekstissä todetaan, että suomalaisessa Kulttuuriperintöbarometrissa 80% vastaajista haluaa nähdä kulttuuriperintöä matkustaessaan Suomessa.

On hyvä, että luvussa tuodaan esille kansalaisten arvostus kulttuuriperintöä kohtaan ja halu käyttää julkisia varoja sen turvaamiseen. Pidämme myös tärkeänä, että luvussa on huomioitu vastuullisen toiminnan osa-alueina ihmisoikeuksien kunnioitus ja ympäristövaikutusten arviointi. Mielestämme on hyvä, että kulttuuriperinnön itseisarvo on nostettu strategiassa esille, joskin termin "hyödyntää" käyttämistä voisi harkita uudelleen tässä yhteydessä.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Kaikkien strategiassa esitettyjen kehittämistarpeiden osalta pitäisimme tärkeänä, että niihin liittyvä resursointitarve mainittaisiin erikseen jo toimeenpanosuunnitelmaa ennakoiden.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Pidämme tärkeänä toimeenpanosuunnitelman laatimista. Tällöin voidaan ottaa tarkemmin huomioon alueelliset erityispiirteet ja organisaatioiden toiminnan kehittäminen.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Toivomme laajaa valtakunnallista toimijaorganisaatioiden alueellista osallistamista. Eri yliopistot, alueelliset kulttuuriperintöä säilyttävät tahot (museot, kirjastot, arkistot) ja muut kulttuurilaitokset tulisi ottaa mukaan toimeenpanosuunnitelman laatimiseen.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Yliopistona koulutamme ja tutkimme sekä säilytämme kulttuuriperintöä ja toteutamme erityistehtäväämme saamen kielen ja kulttuurin koulutuksessa ja tutkimuksessa. Resursoinnin kautta mahdollistetaan laajempi tutkimus ja opetus kulttuuriperintöstrategiassa esitettyjen toimien mukaisesti. Toisaalta yliopistossamme tehdään myös monialaisesti kestävyystutkimusta, joka mahdollistaa uuden tiedon tuottamisen kulttuuriperinnön, luonnon ja ilmastonmuutoksen yhteyksistä ja kestävästä ratkaisusta.

Oulun yliopisto